

Ανεμοπετάλιο

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2023)

Ανεμοπετάλιο

ΤΕΥΧΟΣ 01 / ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2023

ανεμοπετάλιο

Εξαμηνιαία έκδοση της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Καλαμάτας



ISSN 2945-0586

Παιδί σε κίνδυνο. Βασικά θεσμικά ζητήματα για τον εκπαιδευτικό

Αγγελική Ρουμελιώτου

doi: [10.12681/anem.36018](https://doi.org/10.12681/anem.36018)

Copyright © 2023, Αγγελική Ρουμελιώτου



Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4/#).

Παιδί σε κίνδυνο.

Βασικά θεσμικά ζητήματα για τον εκπαιδευτικό

Αγγελική Ρουμελιώτου¹

¹Επιμελήτρια Ανηλίκων, Κοινωνική Λειτουργός

1. Εισαγωγή

Το παιδί ως υποκείμενο δικαιωμάτων

Το δεύτερο μισό του προηγούμενου αιώνα παρατηρήθηκε μια σημαντική προσπάθεια να αποκηρυχθεί η βία κατά των παιδιών τα οποία έπαψαν να θεωρούνται αντικείμενα ιδιοκτησίας που, στο πλαίσιο μιας οικογενειακής υπόθεσης, μπορούσε να εφαρμοστεί πάνω τους οποιοδήποτε μέσο σωφρονισμού. Σημείο σταθμός υπήρξε η Διεθνής σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού (1989) που κυρώθηκε στη χώρα μας με τον Ν. 2101/1992 και εισήγαγε την έννοια της θεώρησης του παιδιού ως υποκείμενο ατομικών δικαιωμάτων και της προστασίας του ως μέγιστη νομική και ηθική υποχρέωση.

Η Σύμβαση των δικαιωμάτων του Παιδιού διέπεται από τέσσερις βασικές αρχές, η παραβίαση των οποίων σκιαγραφεί τον κίνδυνο που ελλοχεύει εις βάρος του παιδιού

- Όλα τα παιδιά έχουν τα ίδια δικαιώματα χωρίς καμιά διάκριση
- Η προτεραιότητα στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού
- Το δικαίωμα του παιδιού στη ζωή και στην υγιή σωματική, ψυχική και κοινωνική ανάπτυξη
- Ο σεβασμός της γνώμης του παιδιού.

Το πρώτο μέρος της Διεθνούς Σύμβασης εξειδικεύει αναλυτικά σε όλα τα δικαιώματα που το παιδί φέρει ως υποκείμενο αυτών. Υπό το πρίσμα της στοχοθέτησης της παρούσας μελέτης, σταχυολογούμε ενδεικτικά χωρία όπου γίνονται σαφείς αναφορές.

A) σε σχέση με την οικογενειακή ζωή του παιδιού

Άρθρο 9.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά με τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.

Άρθρο 16.- 1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του, ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του.

Άρθρο 19.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

B) Σε σχέση με το δικαίωμα του παιδιού στην παιδεία και την εκπαίδευση

Άρθρο 28.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών: α) Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους. β) Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαφόρων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης. γ) Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός. δ) Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό. ε) Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

Άρθρο 29.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί: α) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του. β) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. γ) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητα του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του. δ) Στην προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύθυνη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής. ε) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

Το σύνολο των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως περιλαμβάνονται στη Διεθνή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού, παρατίθεται ως πηγή της παρούσας μελέτης.¹

2. Η παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού ως μέγιστο ηθικό και νομικό ζήτημα

Η έννοια της παραβίασης

Στο πνεύμα των άρθρων που αναφέρθηκαν, αλλά και σε ολόκληρο το Πρώτο μέρος της Σύμβασης όπου γίνεται σαφής αναφορά σε ζητήματα εκπαίδευσης, θρησκείας, ψυχαγωγίας, ιθαγένειας κ.ο.κ., καθορίζεται το πλαίσιο στο οποίο θα πρέπει να μεγαλώνει ένα παιδί. Οποιαδήποτε παραβίαση τούτων των δικαιωμάτων εγείρει μέγιστο ηθικό και νομικό ζήτημα.

Ακραία μορφή παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού αποτελεί η κακοποίηση την οποία, το έτος 1999, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας² προσδιόρισε με σαφή ορισμό: «Η κακοποίηση ή κακομεταχείριση του παιδιού περιλαμβάνει όλες τις μορφές **σωματικής, συναισθηματικής, κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης θεραπευτικής αντιμετώπισης, εκμετάλλευσης για εμπορικούς σκοπούς**, η οποία καταλήγει σε **συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη** που αφορά τη ζωή και την ανάπτυξη του παιδιού στα πλαίσια μιας σχέσης **ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης**».

Μορφές κακοποίησης

Το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού έχει εκπονήσει σημαντικές μελέτες ώστε να καταγραφούν οι μορφές και οι εκδηλώσεις των μορφών κακοποίησης και έχει περιέλθει σε σημαντική καταγραφή αυτών στο Πρωτόκολλο διερεύνησης, διάγνωσης και διαχείρισης κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών καθώς και στον αντίστοιχο Οδηγό εφαρμογής του πρωτοκόλλου³. Επίσης με πολύτιμο υλικό έχει ενισχύσει την

¹ https://ddp.gr/wp-content/uploads/2013/04/n2101-1992_fek_A1921-1.pdf

² Ορισμός W.H.O., 1999

³ http://iep.edu.gr/images/IEP/skill-labs/sex%20education/%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF_%CE%94%CE%B9%CE%B5%CF%81%CE%B5%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%94%CE%B9%CE%AC%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%9A%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82/%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF_%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CF%81%CE%B5%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%9A%CE%B1-%CE%A0%CE%91.pdf

εκπαιδευτική κοινότητα και ο «Οδηγός για την αναγνώριση και τη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης από τον εκπαιδευτικό»⁴ που έχει συνταχθεί από τις κυρίες, Μαρία Παναγιωτάκη⁵ και Όλγα Θεμελή⁶, ο οποίος εμπεριέχεται στο Υλικό του Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής μαζί με τον παραπάνω αναφερόμενο οδηγό του Ινστιτούτου Υγείας.

Ενδεικτικά παραθέτουμε στοιχεία μορφών και εκδηλώσεων βίας:

Σωματική κακοποίηση

Ως σωματική κακοποίηση των παιδιών ορίζεται η χρήση σωματικής βίας σε βάρος ενός παιδιού η οποία έχει ως αποτέλεσμα –ή έχει υψηλή πιθανότητα να έχει ως αποτέλεσμα– τη βλάβη στην υγεία του παιδιού, στην επιβίωση, στην ανάπτυξη ή στην αξιοπρέπειά του⁷. Η σωματική κακοποίηση περιλαμβάνει κάθε είδους τραυματισμό ή κάκωση που δεν οφείλεται σε ατύχημα. Με άλλα λόγια, είναι η μη τυχαία κάκωση η οποία προκαλείται συνήθως από άτομο που έχει αναλάβει την προστασία και φροντίδα του παιδιού»⁸.

Η σωματική βία μπορεί να περιλαμβάνει πρακτικές όπως τα χτυπήματα, οι κλοτσιές, το ταρακούνημα, το δάγκωμα, ο στραγγαλισμός, το κάψιμο, η δηλητηρίαση και η πρόκληση ασφυξίας κ.α.

Παραμέληση

Η παραμέληση περιλαμβάνει τόσο μεμονωμένα περιστατικά, όσο και ένα πρότυπο διαρκούς αποτυχίας του γονέα ή άλλου μέλους της οικογένειας να φροντίσει –τουλάχιστον στις περιπτώσεις που ο γονέας είναι σε θέση να το κάνει– έναν ή περισσότερους από τους παρακάτω τομείς ανάπτυξης και ευημερίας του παιδιού: υγεία, εκπαίδευση, συναισθηματική ανάπτυξη, διατροφή, στέγη και ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης.⁹ Πρόκειται για μια ευρεία έννοια η οποία περιλαμβάνει, πέρα από την αδυναμία κάλυψης σημαντικών αναγκών για την υγιή σωματική και νοητική ανάπτυξη του παιδιού και αποτυχία ικανοποίησης και των βασικών ψυχοσυναισθηματικών του αναγκών. Η πράξη παραμέλησης ενέχει πάντα

⁴ http://iep.edu.gr/images/IEP/skill-labs/sex%20education/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82/%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3_%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%97%CE%A3_%CE%9A%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3%CE%91%CE%A0%CE%9F_%CE%A4%CE%9F%CE%9D_%CE%95%CE%9A%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A5%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F.pdf

⁵ Μαρία Παναγιωτάκη, Ψυχολόγος - Κοινωνιολόγος, Εκπαιδευτικός

⁶ Όλγα Θεμελή, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εγκληματολογικής Ψυχολογίας

⁷ Οράτε υποσημείωση 2

⁸ Οράτε υποσημείωση 3,

⁹ Οράτε υποσημείωση 2

μια σημαντική πράξη παράλειψης και όπως επισημαίνεται στο οδηγό για εκπαιδευτικούς μπορεί να είναι:¹⁰

– **σωματική** (π.χ. η μη ικανοποίηση των βασικών βιοτικών αναγκών του παιδιού, η έκθεση του παιδιού σε κίνδυνο κ.ά.) – **ιατρική** (π.χ. η αμέλεια της ιατρικής φροντίδας, η αθέτηση των ιατρικών συμβουλών, η μη τήρηση της προτεινόμενης θεραπευτικής αγωγής κ.ά.) – **εκπαιδευτική** (π.χ. η μη παρακολούθηση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, οι συχνές απουσίες από το σχολείο, η αδικαιολόγητα διακεκομμένη φοίτηση, η μη ένταξη σε πλαίσιο ειδικής αγωγής, η αποφυγή κάλυψης ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών κ.ά.) – **συναισθηματική - ψυχολογική** (π.χ. η έλλειψη συναισθηματικής διαθεσιμότητας και αδιαφορία στις εκκλήσεις των παιδιών για αγάπη και φροντίδα, η έκθεση σε σκληρές ενδοοικογενειακής βίας, η κοινωνική απομόνωση, η απόρριψη κ.ά.).

Ψυχολογική κακοποίηση Παιδιών

Η ψυχολογική-συναισθηματική κακοποίηση περιλαμβάνει τόσο μεμονωμένα περιστατικά όσο και ένα πρότυπο διαρκούς αποτυχίας του γονέα ή φροντιστή να παράσχει στο παιδί ένα περιβάλλον αναπτυξιακά κατάλληλο και υποστηρικτικό, εφαρμόζοντας πρακτικές που έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στη συναισθηματική υγεία και ανάπτυξη του παιδιού¹¹.

Η βία αυτού του τύπου περιλαμβάνει: τον περιορισμό της κίνησης του παιδιού, συμπεριφορές ταπείνωσης, υποτίμησης, φόβου, κατηγοριών, απειλών, τρόμου, διάκρισης ή εξευτελισμού και άλλες μη φυσικές μορφές απόρριψης ή εχθρικής μεταχείρισης κ.α.¹²

Σεξουαλική κακοποίηση

Ως σεξουαλική κακοποίηση, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, ορίζεται η εμπλοκή ενός παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα την οποία δεν κατανοεί πλήρως και για την οποία δεν είναι σε θέση να συναινέσει ή δεν είναι αναπτυξιακά ώριμο ή παραβιάζει τους νόμους. Τα παιδιά μπορεί να υποστούν σεξουαλική κακοποίηση τόσο από ενήλικα άτομα όσο και από άλλα παιδιά τα οποία, λόγω της ηλικίας τους ή του αναπτυξιακού τους σταδίου, βρίσκονται σε θέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης σε σχέση με το θύμα¹³.

¹⁰ Οράτε υποσημείωση 3

¹¹ Οράτε υποσημείωση 2

¹² (WHO, 2008).

¹³ Οράτε υποσημείωση 2

Μορφές σεξουαλικής κακοποίησης αποτελούν μεταξύ άλλων η έκθεση σε πορνογραφικό υλικό, η λεκτική σεξουαλική παρενόχληση, η σεξουαλική παρενόχληση με επαφή, η σεξουαλική παραβίαση/βιασμός κ.α.

3. Η προστασία του παιδιού ως βασική προτεραιότητα στο θεσμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην ανίχνευση και τον εντοπισμό

Ο ιστός των υπηρεσιών του κράτους, των μη κυβερνητικών οργανώσεων και η κοινωνία των πολιτών καλείται να παρακολουθήσει πιθανές παραβιάσεις και να παρεμβαίνει με γνώμονα πάντοτε το **βέλτιστο συμφέρον του παιδιού**.

Βασική και अपαραβάτη αρχή σε κάθε προσέγγιση της οικογενειακής δομής είναι ο σεβασμός της και η συνεργασία της, η οποία εδράζεται στο Άρθρο 16 της Σύμβασης όπου αναφέρεται ρητά ότι «κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του, ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του» και έχει κατοχυρωθεί συνταγματικά στη χώρα μας δυνάμει του άρθρου 21 του Συντάγματος όπου σαφώς αναφέρεται ότι «η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους». Η αρχή αυτή σκιαγραφείται και στα άρθρα 5¹⁴ και 19¹⁵ του Συντάγματος της χώρας μας περί «Ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και προσωπικής ελευθερίας» και «Απόρρητο επιστολών, ανταπόκρισης & επικοινωνίας» αντίστοιχα.

Ωστόσο, στην περίπτωση του κινδύνου που εκπορεύεται **από ενέργειες ή παραλείψεις ενεργειών της ίδιας της οικογένειας**, ο ρόλος των εκπαιδευτικών και των άλλων επαγγελματιών αποκτά εξαιρετική

¹⁴ Άρθρο 5: (Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, προσωπική ελευθερία)

1. Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

2. Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο.

Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας.

3. Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη. Κανένας δεν καταδιώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος.

**4. Απαγορεύονται ατομικά διοικητικά μέτρα που περιορίζουν σε οποιονδήποτε Έλληνα την ελεύθερη κίνηση ή εγκατάσταση στη Χώρα, καθώς και την ελεύθερη έξοδο και είσοδο σ' αυτήν. Τέτοιου περιεχομένου περιοριστικά μέτρα είναι δυνατόν να επιβληθούν μόνο ως παρεπόμενη ποινή με απόφαση ποινικού δικαστηρίου, σε εξαιρετικές περιπτώσεις ανάγκης και μόνο για την πρόληψη αξιόποινων πράξεων, όπως νόμος ορίζει.

**5. Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων.

¹⁵ Άρθρο 19: (Απόρρητο επιστολών, ανταπόκρισης & επικοινωνίας). 1. Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο.

σημασία και το πλαίσιο παρέμβασής τους προβλέπεται ρητά στη σύγχρονη νομοθεσία και ειδικότερα στο Νόμο 3500/2006 που κατάφερε τομή στην κατεύθυνση της παιδικής προστασίας αφού διευκρινίζει με σαφήνεια:

✓ **την έννοια της ενδοοικογενειακής βίας**

ως η τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας¹⁶

✓ **τα πρόσωπα τα οποία αφορά**

α. οικογένεια ή κοινότητα που αποτελείται από **συζύγους** «ή πρόσωπα που συνδέονται με **σύμφωνο συμβίωσης**» ή **γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας** και τα **εξ υιοθεσίας τέκνα** τους.

β. στην οικογένεια περιλαμβάνονται, **εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας**, καθώς και **κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί** στην οικογένεια.

«γ. οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και στους **μόνιμους συντρόφους και στα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, στους τέως συζύγους, στα μέρη συμφώνου συμβίωσης που έχει λυθεί**, καθώς και **στους τέως μόνιμους συντρόφους.**».

Διευκρινίζοντας μάλιστα ότι θύμα είναι **«και ο ανήλικος κατά την παράγραφο 2, ενώπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις της παρούσας»**

✓ **τις μορφές που αφορά**

Άρθρο 6 Ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη

Άρθρο 7 Ενδοοικογενειακή παράνομη βία και απειλή

Άρθρο 8 Βιασμός και κατάχρηση σε ασέλγεια

Άρθρο 9 Ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας

✓ **σημαντικά σημεία για την προστασία των θυμάτων και του έργου των επαγγελματιών όπως**

Άρθρο 17 Ποινική δίωξη : 1. Η Ποινική δίωξη για τα εγκλήματα των άρθρων 6, 7, 9 και 10 ασκείται αυτεπαγγέλτως.

¹⁶ σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος και τα άρθρα 299 (ανθρωποκτονία από πρόθεση) και 311 (θανατηφόρα βλάβη) του Ποινικού Κώδικα.

Άρθρο 21 Κοινωνική συμπαράσταση 1. Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δικαιούνται ηθικής συμπαράστασης και της αναγκαίας υλικής συνδρομής από νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, που λειτουργούν ειδικά για τους σκοπούς αυτούς υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, και από κοινωνικές υπηρεσίες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. 2. Οι αστυνομικές αρχές που επιλαμβάνονται, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας υποχρεούνται, εφόσον το ζητήσει το θύμα, να ενημερώσουν αυτό και τους παραπάνω φορείς, ώστε να παρασχεθεί αμέσως η απαραίτητη, κατά περίπτωση, αρωγή.

✓ **και τον ρόλο των εκπαιδευτικών¹⁷**

«1. Εκπαιδευτικός ή μέλος του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.) ή του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (Ε.Β.Π.) της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ο οποίος, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, **με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορείται ή διαπιστώνει** ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος μαθητή έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας, ενημερώνει, χωρίς καθυστέρηση, τον διευθυντή της σχολικής μονάδας.».

Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας ανακοινώνει, αμέσως, την αξιόποινη πράξη στον αρμόδιο εισαγγελέα, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 37 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή. Την ίδια υποχρέωση έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές των ιδιωτικών σχολείων, καθώς και οι υπεύθυνοι των πάσης φύσεως Μονάδων Προσχολικής Αγωγής.

2. Κατά την προδικασία και τη Διαδικασία στο ακροατήριο, ο διευθυντής της σχολικής μονάδας, ο οποίος ανακοίνωσε την αξιόποινη πράξη στις παραπάνω αρμόδιες αρχές, και ο εκπαιδευτικός, ο οποίος την πληροφορήθηκε ή τη διαπίστωσε, καλούνται να εξετασθούν ως μάρτυρες, **μόνο αν η πληροφορία δεν αποδεικνύεται με οποιοδήποτε άλλο αποδεικτικό μέσο.**

«3. Οι διατάξεις του παρόντος εφαρμόζονται αναλόγως και για τα μέλη του προσωπικού και τους Προϊσταμένους των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.) ...του άρθρου 6 και της παρ. 3 του **άρθρου 18** του ν. **4547/2018 (Α` 102)**.».

4. Η ανάγκη προστασίας του παραμελημένου παιδιού

¹⁷ Άρθρο 23 Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών

Μια ιδιαίτερη μορφή κακοποίησης είναι η παραμέληση του ανηλίκου η οποία, όπως ήδη αναφέρθηκε, καταμαρτυρεί τη διαρκή αποτυχία ενός γονέα ή φροντιστή να μεριμνήσει επαρκώς για τους τομείς ανάπτυξης ενός παιδιού όπως είναι η υγεία και η ελλιπής ιατρική φροντίδα, η εκπαίδευση, η διατροφή, η στέγη, οι ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης, η συναισθηματική ανάπτυξη, η ανεπαρκής ανάπτυξη χωρίς οργανική αιτιολογία, η συναισθηματική και ψυχολογική παραμέληση. Η φροντίδα των εν λόγω αναγκών συνιστούν πεδία της **άσκησης γονικής μέριμνας** (α1510ΑΚ) η οποία αποτελεί **καθήκον** και **δικαίωμα** των γονέων και η οποία περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του. Ειδικότερα δε, η Επιμέλεια του προσώπου του ανηλίκου¹⁸ περιλαμβάνει ιδίως **την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του, καθώς και τον προσδιορισμό του τρόπου διαμονής του.**

Το πλαίσιο αυτό σκιαγραφεί ουσιαστικά και την αναγκαιότητα μέριμνας για την κάλυψη των πρωταρχικών αναγκών του παιδιού. Σε περίπτωση πλημμελούς εκτέλεσης τούτου του καθήκοντος εγείρονται ζητήματα ακόμη και αστικής φύσεως αν, παρά τις παρεμβάσεις κοινωνικοπρονοιακού χαρακτήρα, υπάρχει διαρκής αποτυχία του γονέα να εκτελέσει τα καθήκοντα του.

5. Η ενημέρωση της εισαγγελικής αρχής

Ο εκπαιδευτικός, όπως ήδη αναφέρθηκε, με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, θα πρέπει να προβεί σε ενημέρωση της αρμόδιας εισαγγελικής αρχής:

✓ **Στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας** όπως ήδη αναφέρθηκαν παραπάνω¹⁹ και οι οποίες **διώκονται αυτεπαγγέλτως.**

✓ **Στις υποθέσεις παραμέλησης που παρά τις προσπάθειες στήριξης από κοινωνικοπρονοιακές υπηρεσίες δεν υπάρχει εξέλιξη και εγείρονται ζητήματα άσκησης γονικής μέριμνας και επιμέλειας** δυνάμει του άρθρου 1532 ΑΚ «συνέπειες κακής άσκησης»²⁰

¹⁸ σύμφωνα με το Άρθρο 1518 ΑΚ

¹⁹ Ν. 3500/2006

²⁰ «Αν ο πατέρας ή η μητέρα παραβαίνουν τα καθήκοντα που τους επιβάλλει το λειτουργημά τους για την Επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ή τη διοίκηση της περιουσίας του ή αν ασκούν το λειτουργημά αυτό καταχρηστικά ή δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν σ' αυτό, το δικαστήριο μπορεί, εφόσον το ζητήσουν ο άλλος γονέας, οι πλησιέστεροι συγγενείς του τέκνου, ο εισαγγελέας ή και αυτεπαγγέλτως, να διατάξει οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο»

Βέβαια, οφείλουμε να διευκρινίσουμε ότι η υποχρέωση αναφοράς στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας δεν αφορά μόνο τους εκπαιδευτικούς αφού σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία²¹

- 1. Οι ανακριτικοί υπάλληλοι οφείλουν να ανακοινώσουν χωρίς χρονοτριβή στον αρμόδιο εισαγγελέα οτιδήποτε πληροφορούνται με κάθε τρόπο για αξιόποινη πράξη που διώκεται αυτεπαγγέλτως. 2. Οι υπόλοιποι δημόσιοι υπάλληλοι, καθώς και εκείνοι στους οποίους ανατέθηκε προσωρινά δημόσια υπηρεσία, έχουν την ίδια υποχρέωση για τις αξιόποινες πράξεις της παρ. 1, αν πληροφορήθηκαν γι' αυτές κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. 3. Η ανακοίνωση γίνεται γραπτώς και πρέπει να περιέχει όλα τα στοιχεία που υπάρχουν και αφορούν την αξιόποινη πράξη, τους δράστες και τις αποδείξεις.
- Ακόμα και ιδιώτες οφείλουν στις συγκεκριμένες περιπτώσεις που προβλέπονται από τον νόμο, αν αντιληφθούν οι ίδιοι αξιόποινη πράξη που διώκεται αυτεπαγγέλτως, να την αναγγείλουν στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών ή σε οποιονδήποτε ανακριτικό υπάλληλο. Η αναγγελία αυτή μπορεί να γίνει είτε εγγράφως με μια αναφορά ή προφορικά, οπότε συντάσσεται έκθεση...3. Αν πολλοί πληροφορήθηκαν για την αξιόποινη πράξη, τότε καθένας έχει **ξεχωριστά την υποχρέωση αυτή.**

Τέλος, θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε ότι υπάρχει και η δυνατότητα τηλεφωνικής γραμμής αναφοράς (ακόμη και ανώνυμα) των περιπτώσεων υποψίας κακοποίησης ή παραμέλησης

→ στην 24ωρη Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας 1107 του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

→ στην τηλεφωνική γραμμή «Μαζί για το Παιδί» 115 25 (Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00 - 21:00).

→ στην 24ωρη Εθνική Τηλεφωνική Γραμμή για τα Παιδιά 1056 του Συλλόγου Χαμόγελο του Παιδιού, χωρίς χρέωση.

Βέβαια σημειώνεται ότι μια αναφορά δεν αποτελεί εκ των προτέρων επίσημη καταγγελία αλλά προληπτική ενέργεια για επιβεβαίωση συγκεκριμένων πληροφοριών και περαιτέρω αξιολόγηση.²²

²¹ Άρθρο 38. ΚΠΔ - Υποχρέωση για την ανακοίνωση αξιόποινης πράξης και Άρθρο 40 ΚΠΔ - Υποχρέωση ιδιωτών

²² Ενημερωτικό Φυλλάδιο για τις «ΒΗΜΑ ΠΡΟΣ ΒΗΜΑ» ενέργειες των επαγγελματιών σε Περιστατικά Κακοποίησης-Παραμέλησης Παιδιών <https://www.e-pronoia.gr/enimerotiko/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%AF%CE%B5%CF%82%20%CE%B2%CE%B7%CE%BC%CE%B1%20%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%82%20%CE%B2%CE%AE%CE%BC%CE%B1%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%BF%CE%BD%20%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1.pdf>

6. Η χαρτογράφηση των τοπικών φορέων στήριξης ως βοηθητικό εργαλείο για τη στήριξη της οικογένειας σε κίνδυνο

Η παιδοκεντρική προσέγγιση και η συλλογή, εκτίμηση και αξιοποίηση όλων των παραμέτρων που αφορούν το παιδί που βρίσκεται σε κίνδυνο αλλά και ο σχεδιασμός παρεμβάσεων μέσα από συντονισμένες ενέργειες προϋποθέτει την καλή γνώση και πλήρη χαρτογράφηση των φορέων στήριξης σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο. Μια τέτοια συλλογή στοιχείων μπορεί να υποβοηθήσει σημαντικά τον εκπαιδευτικό, τόσο για την επαγγελματική του ενδυνάμωση στο χειρισμό περιπτώσεων σε κίνδυνο, όσο και κατά τη διαδικασία παραπομπής και διασύνδεσης της οικογένειας ώστε να λάβει υποστήριξη.

Για το Νομό Μεσσηνίας, η Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων Καλαμάτας έχει προχωρήσει σε μια τέτοια χαρτογράφηση την οποία μπορεί να παραλάβει οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος μετά από αποστολή σχετικού ηλεκτρονικού αιτήματος.²³

Πηγές αναφορών

Τα στοιχεία που αναφέρθηκαν βασίζονται σε υλικό και διατάξεις από τις εξής πηγές:

- Διεθνής Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού, όπως κυρώθηκε με τον Ν. 2101 της 2/2 Δεκεμβρίου 1992 : κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΦΕΚ 192, τ. Α΄)]
 - Σύνταγμα της Ελλάδας, ΦΕΚ211,τ Α΄, 24-12-2019
 - Αστικός Κώδικας, όπως ισχύει
 - Ποινικός Κώδικας, όπως ισχύει
 - Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, όπως ισχύει
 - Νόμος 3500/2006, όπως ισχύει
 - Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
 - Πρωτόκολλο διερεύνησης, διάγνωσης και διαχείρισης κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών **και** Ενημερωτικό Φυλλάδιο για τις «ΒΗΜΑ ΠΡΟΣ ΒΗΜΑ» ενέργειες των επαγγελματιών σε Περιστατικά Κακοποίησης- Παραμέλησης Παιδιών, Ινστιτούτο υγείας του παιδιού
 - Οδηγός για την αναγνώριση και τη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης από τον εκπαιδευτικό.
- Επιμέλεια Μαρία Παναγιωτάκη και Όλγα Θεμελή.

²³ Ηλεκτρονική Δ/ση Εταιρείας προστασίας Ανηλίκων Καλαμάτας: epakalamatas@gmail.com